

ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Для розвитку будь-якої держави, та успішного становлення України зокрема, дуже важливо створювати умови для духовно-морального, гуманістично спрямованого виховання підростаючого покоління. На часі – розвиток української національної системи виховання, у основу якої були б покладені гуманістичні ціннісні орієнтації. Важливо, щоб громадянин держави був не тільки освіченим, а й мав високий рівень свідомості, творчої активності, відповідальності, тверді духовно-моральні переконання, керувався у своїй діяльності та в повсякденному житті гуманістичними цінностями. Виховання саме такої людини є найголовнішим завданням для сучасної соціальної освітньої інституції, яка має реальну можливість впливати на гармонійний розвиток особистості, починаючи з раннього віку. У дитячому садку, у школі, далі у середніх та вищих навчальних закладах молоді люди повинні не тільки отримати знання та навички, а і сформувані етичні, соціальні та духовно-моральні основи, які будуть служити підґрунтям їхньої успішної діяльності та поведінки впродовж усього життя.

Поняття духовне, духовність, моральність, цінності, ціннісні орієнтації - завжди мали у житті особистості фундаментальне значення, вони відіграють визначальну роль у ключових проблемах: людина, її місце і призначення у світі, зміст її буття, культура, суспільне життя.

Основне завдання сучасності – розвиток досконалої людської особистості. На разі це не просто актуально, а вкрай необхідно для повноцінного соціального й культурного існування людства. [1,с.622]. Вимоги сучасного життя зумовлюють необхідність пошуків нових підходів до формування духовно багатих, вольових і здатних до творчої праці людей, які можуть розв'язувати складні соціально-економічні завдання і радикально змінювати суспільні відносини. За цих умов принципово змінюється поняття освіченості й вихованості людини. Мало мати відповідну суму знань про навколишній світ, знати й розуміти норми і принципи моральних відносин. Тому нині основне завдання школи - формувати в учнів правильні соціальні взаємини між людьми на основі широкої гуманізації і демократизації. Проблема формування духовно-моральності у зростаючого покоління є актуальною і належить до проблем соціального характеру, оскільки пов'язана с таким поняттям, як формування особистості. Становлення нової Української держави вимагає підвищення національної свідомості людини, виховання справжнього громадянина. А базисом і основою для цього є, насамперед, виховання духовно-моральної особистості. Школі потрібно змалку турбуватися про духовний світ дитини, її моральність, орієнтованість на творчий та різнобічний розвиток. Саме тоді країна буде сприймати молодь як майбутнє нашої нації, рушійну силу, яка спроможна

вирішувати державотворчі проблеми. Адже саме від ставлення молоді до надбань культури залежить нині духовно-моральне оновлення нашого суспільства, зміст його ціннісних орієнтацій і майбутне.

За два десятиліття наш світ дуже змінився. Стрімкі зміни у науково-технічному прогресі, глобальне розширення інформаційного простору, комунікативний розвиток, стресова економіка створюють нову картину світу, і як наслідок – криза духовності та знову пошук нових духовно-моральних орієнтацій. Високі моральні чесноти, які на певному етапі історичного розвитку були забуті, повинні знову відродитися, оскільки істина полягає в тому, що першопочатково без духовності, моралі, ціннісних орієнтацій людина не може бути людиною. Статистика наводить невтішну цифру, що 65% сучасних батьків не мають найменшого уявлення про педагогіку та виховання власних дітей. а між тим, найперше духовно-моральне виховання дитина повинна отримувати в сім'ї, від батька і матері, від дідусів та бабусь. Нескладно вирахувати, що якщо сьогоднішнім батькам 18-25 років, то народилися вони у нестабільні 90-і, тобто у період руйнації всього життєвого укладу, економічного краху, у період становлення держави та стрімкої перебудови світоглядної позиції кожної особистості зокрема. Реалії сучасного життя зруйнували радянські стереотипи українця, натомість питання духовності і моральності набувають нового сенсу, нового звучання саме сьогодні, коли багато людей починають усвідомлювати, що земні блага, до яких вони так прагнули, - не саме головне в житті.

Нині, духовно-моральна вихованість особистості, яка зростає, є пріоритетною метою всієї освітньої системи. Тому перехід особистості від нижчого до вищого рівня духовно-морального розвитку потребує організації науково обґрунтованого виховного процесу.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») зазначається, що оновлення змісту є визначальною ланкою її реформування в нашій державі і приведення у відповідність до сучасних потреб і особистості і суспільства. У програмі утверджується необхідність «оптимального поєднання гуманітарної і природничо-математичної складових освіти, теоретичних і практичних компонентів, класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки, органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями» [2,с.2].

Увесь творчий потенціал навчального і виховного процесу в сім'ї, загальноосвітній школі, вищих навчальних закладах, роботі засобів масової інформації має бути спрямований на патріотичне національне виховання громадян держави.

У Національній доктрині розвитку освіти наголошується на тому, що «Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу, оволодіння цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями» [4,с.2].

А самоусвідомлення нацією себе як цілісності можливе завдяки існуванню унікального поля культури даної нації та групи людей - певного суб'єкта, що здатний відтворювати національну самосвідомість на рівні мистецтва, релігії, політики або, кажучи по-іншому, котрий може творити те унікальне, корені якого - у полі культури даної нації.

Це унікальне - фольклор, як безкінечний творчий процес народу. Адже до

поки живе народ - доти він продукує знання, уявлення, цінності, мораль, всю сферу вияву духовного. Важливо, щоб результати цієї творчості залишались актуальними, мали запит, були щоденною необхідністю, без якої неможливий подальший розвиток нації. Самосвідомість та самоідентифікація є важливими складовими процесу формування етносу, його переростання в націю, що усвідомила свою окремість і необхідність державного оформлення власного буття. Національна свідомість у першу чергу формується на знанні накопичених поколіннями предків духовно-моральних здобутків, способів розуміння світу. Духовно-моральні ідеали, як опорні точки свідомості, базуються на знанні традицій, звичаїв та обрядів.

Фольклор базується, зазвичай на найдавнішій формі світогляду - міфології для якої є характерним дихотомічне відображення світу. Засвоєння вмінь відрізнити «Добро» від «Зла», «Чужого» від «Свого», «Красиве» від «Потворного» відбувається через сприйняття архетипів «Матері», «Батька», «Рідної землі», «Родини». Родова духовно-моральна спадщина, духовно-моральні ідеали нації - це надбання багатьох поколінь засновані на певних світоглядних уявленнях без яких, власне, і формування нації неможливе. Історично склалося так, що Україна, довгі роки маючи етнос із потенцією перетворення в націю, не мала держави. Це серйозно позначилося на самосвідомості українців. Тому, сьогодні на часі такі завдання як відродження традицій, повернення до традиційних цінностей, відродження національного. Вирішення такого важливого питання не повинно звестися до масових народних гулянь з приводу Великодня, Різдва, Водохрещ, Купала та ін. Важливо донести неспотворені істинні знання про історію та духовно-моральні ідеали своєї нації. В першу чергу - усвідомити себе українцем, любити свою землю, шанувати і поважати Свою культуру, справжніх героїв свого краю. Знати історію свого народу, пам'ятаючи що в основі цінностей лежить духовно-моральне начало, яке і виникає на сакральному знанні.

Сакральні знання, духовно-моральні ідеали, уявлення про «Добро» і «Зло», відмінність «Свого» від «Чужого» зафіксоване в національній пам'яті на рівні масового підсвідомого й виражене через фольклорний наратив. Саме через вивчення фольклору, через пізнання духовних основ світогляду українського народу відбуватиметься самоусвідомлення, а відповідно і самоідентифікація, розвиватиметься національна самосвідомість.

Нашій нації необхідно збагнути свою самодостатність і значимість, поряд зі своїми сусідами. Мудрість народна у прислів'ї «Серед людей і ми люди» висловилася саме з цього приводу. Бо лише так і тоді ми навчимося поважати себе, а разом з тим й інших.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості. Підручник.- К.:Либідь,2008. -848с.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»)/ Освіта. - 1993. - № 44. - С.2.
3. Дунаєвська Л. М. Номис - видавець українських прислів'їв та приказок / Література. Фольклор. Проблеми поетики. - К.: Видавничо-поліграфічний

центр «Київський університет», 2003. - Вип.17.

4. Національна доктрина розвитку освіти / Освіта.-2002.-№ 26.- С.2.
5. Родинна педагогіка: Навчально-метод. Посібник / Марушкевич А., Постовий В., Алексєєнко Т. та ін. - К.: Видавець ПАРАПАН, 2002.
6. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. -К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2003. -С.101.